

انعکاس وسیع بزرگداشت

دومین سالگرد درگذشت شادروان مهندس بازرگان و

واکنش‌های ضد و نقیض دستگاه‌ها و جریان‌ها حاکم

هوالمذی خلق الموت و الحیوه لیبلوکم ایکم احسن عملاً

دوستان، شاگردان، همفکران و هم‌زمان مهندس مهدی بازرگان، در کنار نهضت آزادی ایران، دومین سالگرد درگذشت روانشاد مهندس بازرگان را با شکوه و آرامش و در گستره‌ای وسیع‌تر از سال قبل، طی دو هفته برگزار کردند. این استقبال سراسری در تهران، مشهد، تبریز، شیراز، اصفهان، زنجان، قزوین، همدان، چالوس و قم و خارج از کشور به مذاق تنگ‌نظران و انحصارطلبان خوش نیامد و در اینجا و آنجا با تهدید، هجوم، بستن در مساجد، بازداشت افراد و حتی پخش مایع متصاعدکننده گاز سمی در اجتماع روزه‌داران، تلاش وقیحانه‌ای در برهم زدن یا جلوگیری از برگزاری مراسم کردند و بیش از پیش آبروی خود را در انتظار مردم آزادیخواه و مسلمان ایران و جهانیان بردند!

ما ضمن تشکر و تقدیر از مردم قدرشناس که در این مراسم شرکت کرده یا با ارسال پیام با ما همدردی نموده‌اند و با حمد و سپاس به درگاه خداوند منان، خلاصه‌ای از جریان برگزاری مراسم و دخالت‌ها و ممانعت‌های نهادهای دولتی و گروه‌های فشار را در تهران و شهرستان‌ها برای اطلاع مردم شرافتمند و قدردان ایران و ثبت در تاریخ و عبرت‌آموزی به شرح زیر عرضه می‌کنیم.

۱- در تهران: با دعوت وسیع گروه‌ها، سازمان‌ها و انجمن‌های مختلف و امضای چند صد نفر که در روزنامه اطلاعات مورخ ۷۵/۱۰/۲۶ به صورت آگهی منتشر شده بود، مجلس یادبود باشکوهی در بعدازظهر پنجشنبه ۲۷ دی ماه در حسینیه ارشاد تهران با حضور هزاران تن از مردم علاقه‌مند و آزادی‌خواه ایران تشکیل گردید. در آن مجلس، علاوه بر حضور جناب آقای دکتر یدالله سبحانی و افتتاح مجلس توسط ایشان، بحث پیرامون ابعاد مختلف شخصیت مهندس بازرگان توسط خانم دکتر زهرا بازرگان، مهندس محمد توسلی، مهندس عزت‌الله سبحانی و حجت‌الاسلام یوسفی اشکوری ادامه یافت و جلسه با شور و شوق مردم، به‌ویژه قشر جوان به خوبی و بدون حادثه‌ای خاص سپری شد، هر چند که در گوشه و کنار گروه‌های معاند در رفت‌وآمد و گوش به زنگ بودند و متنی را علیه نهضت آزادی و مهندس بازرگان در میان جمعیت توزیع می‌کردند. یکی از آنها از بلندگوی نصب شده بر روی وانتی که در مقابل در ورودی حسینیه ارشاد ایستاده بود، علیه مهندس بازرگان و نهضت آزادی شعارهای تحریک‌آمیز و موهن سر می‌دادند.

علاوه بر آن، یک نمایشگاه عکس از سیر زندگی و فعالیت‌های آن مرحوم در مسجد حسینیه ارشاد برپا شد که عده زیادی از آن بازدید کردند.

۲- در قم: بعد از ظهر جمعه ۲۸ دی ماه، با اعلام قبلی در مطبوعات، گروه کثیری از مردم، با وجود سردی هوا در ماه مبارک رمضان، بر مزار مرحوم بازرگان در مقبره بیات گرد آمدند و ضمن تلاوت آیات قرآن و طلب مغفرت برای آن مرحوم، دو قطعه شعر سروده شده خوانده شد و سپس آقای دکتر ابراهیم یزدی در تبیین اهداف سیاسی نهضت آزادی و دفاع از قانون اساسی جمهوری اسلامی و خدشه دار شدن آن از سوی حاکمیت به سخنرانی پرداختند. ایشان در سخنان خود توضیح دادند که نهضت آزادی، جنبشی برای آزادی در ایران است و هر کس که خواهان حقوق و آزادی‌های ملت باشد، عملاً نهضتی است، خواه عضو رسمی باشد یا نباشد. آزادی یکی از دو آرمان بزرگ انقلاب اسلامی ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ است و چنین خواستی در میان مردم ما بسیار ریشه دار و عمیق است. بنابراین، نهضت برای آزادی در ایران چیزی نیست که با حرکت‌های ایدایی گروه‌ها فشار از بین برود.

نکته چشم‌گیر در مراسم یاد شده آن بود که علاوه بر حضور خانواده و علاقه‌مندان تهران و قم که با چندین اتوبوس و سواری آمده بودند، از شهرستان‌های دیگر نیز عده قابل ملاحظه‌ای حضور یافته بودند و چهره‌های جوان در میان جمع بیش از پیش به چشم می‌خورد. این جلسه هم که در حدود دو ساعت به طول انجامید با آرامی و بدون حادثه‌ای ناگوار به پایان رسید و مردم پس از زیارت حرم حضرت معصومه (س) و افطار بازگشتند.

۳- در شیراز، مراسم یادبود در روز ۷۵/۱۰/۳۰ با حضور جمعیت انبوهی در مسجد ولی عصر (عج) برگزار شد. حضور مردم، خصوصاً جوانان و دانشجویان، به‌طور چشمگیری بیش از سال قبل بود و فشارهای رسمی و غیررسمی گروه‌های فشار نتوانست مانع برگزاری مراسم و حضور مردم در آن شود. جلسه با سخنان آقای جلال‌الدین آیت‌الله‌زاده، برادر ارجمند مرحوم آیت‌الله العظمی حاج شیخ بهاء‌الدین محلاتی، آغاز شد. سپس، آقای دکتر سیدمحمد مهدی جعفری، استاد دانشگاه شیراز، به توضیح شخصیت دانشگاهی مرحوم مهندس بازرگان پرداخت و بعد از قرائت قطعه شعری در رثای آن زنده‌یاد، آقای دکتر یزدی، دبیرکل نهضت آزادی، تحت عنوان «مهندس بازرگان، مصلحی صادق» به توصیف مقام والای آن فقید سعید در جنبش احیای دین و مبارزات اجتماعی پرداخت و بر این نکته تأکید کرد که علاقه مردم به مرحوم مهندس بازرگان به خاطر صداقتی است که او در تمام دوران مبارزات و فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی از خود نشان داد.

مراسم شیراز باشکوه فراوان و بدون هیچ گونه حادثه‌ای برگزار شد، اگر چه کسانی که خود را «حزب‌الله» می‌نامیدند، متنی را که علیه نهضت آزادی و مهندس بازرگان تهیه شده بود، در مسجد توزیع کردند.

۴- در مشهد مقدس، تعداد قابل توجهی از شخصیت‌های سیاسی، دانشگاهی و مطبوعاتی طی اطلاعیه‌ای که در جراید منتشر شده بود، مردم را به شرکت در مراسم بزرگداشت مهندس بازرگان در مسجدالنبی کوه‌سنگی دعوت کرده بودند.

مراسم در روز ۷۵/۱۱/۱ و در موعد معین بدون هیچگونه مسأله‌ای با آرامش برگزار شد. سخنرانان آقایان دکتر غلامعباس توسلی، علی طهماسبی، مهندس عبدالعلی بازرگان و ناصر آملی بودند که هر یک به نوبه خود و به شیوه‌ای خاص، ابعاد شخصیت فکری و سیاسی مهندس بازرگان و نقش تاریخی او را در طی ۶۰ سال فعالیت فرهنگی، سیاسی و اجتماعی مورد بررسی قرار دادند. این جلسه در حدود سه

ساعت و نیم طول کشید و با شور و علاقه و آرامش خاتمه یافت.

۵- در اصفهان نیز شخصیت‌های برجسته روحانی و دانشگاهی، استادان، نمایندگان سابق مجلس شورای اسلامی، روزنامه‌نگاران مردم را به شرکت در مراسم بزرگداشت دومین سالگرد درگذشت مرحوم مهندس بازرگان در مسجد سید در روز ۷۵/۱۱/۵ دعوت کردند.

در حالی که برای برگزاری مراسم موافقت استانداری و سایر مقامات ذیربط جلب شده بود، جمعی که خود را «حزب‌الله» می‌نامیدند و شعارهایی در تأیید مقامات می‌دادند، قبل از برگزاری مراسم به مسجد سید حمله کردند و مردمی را که حضور یافته بودند، مورد ضرب و شتم قرار دادند و به زور وادار به خروج از مسجد کردند. شدت ضربات مهاجمین بر سر و صورت یکی از حاضرین در مسجد به نام فرید صلواتی به قدری جدی و عمیق بود که به اورژانس بیمارستان برده شد و به تجویز پزشک معالج مجبور شد ده روز بستری شود. مهاجمان عکس و پوستر مهندس بازرگان را پاره کرده و آتش زدند و سرانجام، در مسجد را به روی مردم بستند و تصویر بزرگ پارچه‌ای شهید آیت‌الله اشرفی اصفهانی را به دیوار آویختند. تمام این حرکات در برابر چشمان مقامات انتظامی صورت گرفت و آنان هیچ‌گونه ممانعتی از اعمال خودسرانه و شرم‌آور این گروه نکردند. شخصیت‌های برجسته اصفهان، دعوت‌کنندگان و بانیان این مراسم طی نامه‌ای به استاندار اعتراض و شکایت نموده‌اند. علاوه بر این، علیه مهاجمان که عموماً شناخته شده و بعضاً وابسته به نهادهای مشخص و گروه‌های سیاسی خاصی هستند، به مقامات قضایی کشور شکایت کرده‌اند. آقای دکتر صلواتی، نماینده دوره اول مجلس شورای اسلامی و ناشر روزنامه نوید اصفهان، پدر فرید صلواتی که به شدت مجروح شده است علیه ضاربین به مقامات ذیربط شکایت کرده است.

۶- در تبریز: مراسم تبریز با دعوت شخصیت‌های دینی، سیاسی، دانشگاهی و بازاری در روز ۷۵/۱۱/۷ در مسجد انگجی با نظم و شکوه خاصی برگزار شد. در آغاز برنامه، عده‌ای انگشت‌شمار که خود را «حزب‌اللهی» معرفی می‌کردند، با جار و جنجال خواستار فرصتی برای خواندن متنی که تهیه کرده بودند، شدند. مسئولان مراسم، به منظور جلوگیری از تشنج و سلب بهانه، به آنها اجازه دادند که متن را، که حاوی اهانت و حمله به نهضت آزادی ایران و شخصیت شادروان مهندس بازرگان بود، بخوانند. اداره‌کنندگان جلسه به مردم توصیه کردند که هیچ‌گونه واکنشی نشان ندهند و به این ترتیب، نقشه آنها که برهم زدن مراسم بود، نقش بر آب شد. در جلسه مذکور، آقایان مهندس هاشم صباغیان و دکتر نوید بازرگان سخنرانی کردند.

۷- در قزوین: با وجود آن که فرمانداری با برگزاری مراسم در مسجد شهید ثالث در روز ۷۵/۱۱/۲ موافقت کرده و دعوتنامه با مجوز اداره ارشاد اسلامی چاپ شده بود، نهادهای غیرمسئول از برگزاری مراسم جلوگیری کردند. دادستانی انقلاب که قانوناً حق دخالت در این گونه امور را ندارد، به‌رغم موافقت فرمانداری، دستور توقیف و جمع‌آوری دعوتنامه را داد و با احضار برگزارکنندگان آنها را با تهدید وادار به لغو مراسم نمود.

۸- در زنجان، مخالفت با برگزاری مراسم از یک ماه قبل با آدم‌ربایی آغاز شد. آقای جواد قنبری، یکی از اعضای ستاد برگزاری مراسم، در عصر روز ۷۵/۱۰/۲ توسط افراد مسلح نقابدار ربوده شد و تا ۵ صبح روز بعد تحت انواع فشارها و تهدیدها قرار گرفت. متأسفانه علی‌رغم شکایت به قوه قضائیه و

مقامات ذریع، و با وجود شناسایی کامل آدم‌ربایان، تا کنون هیچ گونه اقدام جدی علیه آنان صورت نگرفته است. در حالی که مسئولان مسجد رسول‌الله(ص) زنجان و مقامات اداری شهر موافقت خود را با برگزاری مراسم در روز ۷۵/۱۱/۲ اعلام کرده بودند، گروه‌های فشار تحت هدایت نهادهای قدرت، مسئولان مسجد مذکور و سایر مساجد را تحت فشار و تهدید قرار دادند، به طوری که در نهایت، مسئولان مساجد با وجود تمایل خود نتوانستند با برگزاری مراسم موافقت کنند. به نظر می‌رسد که فشارهای سیاسی جدید در زنجان با انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس شورای اسلامی ارتباط مستقیم داشته است و تمام این فشارها از جانب نیروهای راست افراطی اعمال می‌گردد.

۹- در همدان نیز گروه‌های فشار رسمی و غیررسمی، وابسته به نهادهای دولتی مانع برگزاری مراسم در روز سوم بهمن در مسجد امامزاده عبدالله شدند. در حالی که آگهی مراسم برای دعوت مردم منتشر شده بود، آقایان هادی احتظاظی و ابراهیم دینوی، از اعضای ستاد برگزاری مراسم بازداشت شدند و مأموران امنیتی محاصره مسجد مانع تجمع مردم و ورود آنان به مسجد گردیدند.

مأموران اداره اطلاعات بدون پرده‌پوشی تمامی این جریان‌ها را هدایت می‌کردند. آقای احتظاظی از صبح روز سه‌شنبه دوم بهمن در بازداشت به سر می‌برد و از سرنوشت ایشان خبری در دست نیست. آقای دینوی را چند بار بازداشت و سپس آزاد کردند. مأموران اطلاعات نامبرده را در هنگام بازداشت به دلیل مشارکت در برگزاری مراسم مورد ضرب و شتم قرار دادند.

۱۰- در چالوس، با آن که مقامات اداری شهر با برگزاری مراسم دومین سالگرد درگذشت مهندس بازرگان در روز ۷۵/۱۱/۶ در مسجد جامع موافقت کرده بودند، بعد از پخش پوستر و دعوتنامه در سطح شهر، اعضای ستاد برگزاری مراسم احضار شدند و به آنان اطلاع داده شد که به‌رغم موافقت قبلی، از مقامات بالاتر دستور داده شده است که مراسم نباید برگزار شود و لذا باید تمام این پوسترها از سطح شهر جمع‌آوری و برنامه لغو گردد.

۱۱- در تهران، در پایان هفته بزرگداشت یاد شادروان مهندس بازرگان مراسمی در بعدازظهر پنجشنبه چهارم بهمن در تالار نگاه با حضور جمع زیادی از علاقه‌مندان به مهندس بازرگان برگزار شد. جلسه پس از تلاوت قرآن کریم با بیانات آقای سیداحمد صدرحاج‌سیدجوادی، از بنیانگذاران نهضت آزادی و مبارزه برجسته ملی - مذهبی، افتتاح گردید. سپس خانم فرشته بازرگان به بررسی ویژگی‌های اخلاقی و انسانی مهندس بازرگان پرداخت و آنگاه آقای دکتر ابراهیم یزدی تحت عنوان «بازرگان و انقلاب» به تحلیل دیدگاه‌های دبیرکل نهضت آزادی درباره آرمان‌های والای انقلاب یعنی آزادی و استقلال پرداخت و با قرائت اصول مصرح در فصل سوم قانون اساسی، حقوق و آزادی‌هایی را که ملت به خاطر آنها انقلاب کرده است، برشمرد. دبیرکل نهضت آزادی شرط اجتناب‌ناپذیر توسعه اقتصادی را توسعه سیاسی دانست و تأکید کرد که تحقق حق حاکمیت ملت به شرح فصل پنجم قانون اساسی مشروط به تحقق اصول فصل سوم از جمله انتخابات آزاد و سالم، وجود آزادی‌هایی را که ملت به خاطر آنها کرده است، برشمرد. دبیرکل نهضت آزادی شرط اجتناب‌ناپذیر توسعه اقتصادی را توسعه سیاسی دانست و تأکید کرد که تحقق اصول فصل سوم از جمله انتخابات آزاد و سالم، وجود آزادی‌های سیاسی و به‌طور کلی اجرای قانون اساسی می‌باشد. تا این لحظه برنامه با آرامش ادامه یافته بود که ناگهان چند نفر که خود را بسیجی و جبهه‌رفته معرفی می‌کردند با دادن شعار نظم جلسه را بر هم زدند

و در حال خروج از سالن به پخش مایعی که گاز سمی از آن منتشر می‌شد، پرداختند. نوع گاز سمی چنان بود که اولاً به سرعت از مایع به گاز تبدیل شد و ثانیاً گازی سنگین و سمی بود، به طوری که تنفس را بخصوص برای افراد مسن مختل می‌کرد. این امر موجب رعب و هراس در جمعیت حاضر گردید و مردم بناچار برای خروج از سالن به طرف در خروجی هجوم بردند. بیم آن می‌رفت که سالخوردگان حاضر در مجلس نظیر جناب آقای دکتر یدالله سبحانی و کودکان زیر دست و پا تلف شوند. چندین نفر به دلایل ناراحتی تنفسی و یا جراحات حاصل از هجوم جمعیت به بیرون مجروح و در منزل بستری شدند. عاملان ارتکاب این جنایت از قبل تدارک شده، در برابر مأموران انتظامی که با خونسردی و بی‌تفاوتی جریان را نظاره می‌کردند، از سالن خارج شدند، اما مورد اعتراض مردم قرار گرفتند و مردم مانع فرار آنان گردیدند. تنها در این موقع بود که نیروهای انتظامی آنها را از دست مردم خشمگین رها کردند و حداقل یکی از آنان را به حوزه انتظامی قلهک بردند. از طرف برگزارکنندگان مراسم و خانواده مرحوم بازرگان، آقایان مهندس عبدالعلی بازرگان و مهندس ابوالفضل بازرگان نیز در حوزه مذکور حاضر شدند و با پر کردن و امضای فرم شکایت، ضمن گزارش ماوقع، به‌عنوان حفظ حقوق همه شرکت‌کنندگان در مراسم خواستار برخورد قانونی با اخلاک‌گران شدند. در پیگیری بعدی، متأسفانه مسئولان حوزه انتظامی قلهک اطلاع دادند که پرونده و فرد دستگیر شده به وزارت اطلاعات تحویل داده شده‌اند!!!! در حالی که بر طبق قانون، مرتکبین این گونه جنایات بایستی به قوه قضائیه تحویل داده می‌شدند و شکایت به مراجع قضائی ارجاع می‌گردید. آنچه اتفاق افتاده است کاملاً بی‌سابقه و حیرت‌انگیز می‌باشد. به هر حال، موضوع همچنان از جانب برگزارکنندگان مراسم از طریق مقامات قضائی پیگیری خواهد شد.

در برگزاری مراسم یادبود سالگرد درگذشت شادروان مهندس بازرگان، وسایل ارتباط جمعی و مطبوعات وابسته به جریانات حاکم با همه طول و عرض و صفحات متعدد سرشار از تبلیغات رنگین و مطالب تکراری و کسالت‌آور چشم خود را بر این حقیقت آشکار و استقبال بی‌شائبه مردم و سخنرانی‌های روشنگری که در مجالس و محافل بزرگداشت ایراد شد، بستند و معدودی از آنها به نیش زدن و اهانت یا سکوت و کتمان حقیقت اکتفا کردند. به‌طور نمونه، روزنامه جمهوری اسلامی این حرکت همگانی را «نوعی نمایش قدرت کاذب» دانسته و به این جمله اکتفا کرده است که «گروهک نهضت آزادی در یک تلاش تبلیغاتی ۸ ستون از صفحه آگهی ترحیم روزنامه اطلاعات امروز را به اعلام مجلس ترحیم دومین سالگرد مهندس بازرگان اختصاص داده است» * شاید دستگاه‌های مسئول امسال خواسته‌اند که در عین سکوت در آستانه انتخابات ریاست جمهوری و برگزاری انتخابات میان‌دوره‌ای مجلس، تا حدودی در برابر این حرکت مردمی و آزادیخواهانه، بی‌تفاوت بمانند و به تعبیر یکی از سخنگویان اصلی جریان راست سنت‌گرا و متحجر، در برابر این حرکت نهضت آزادی تسامح نشان دهند. اما ضمناً از استقبال فراوان مردم، بخصوص جوانان ناراحت و کاسه کوچک تحمل و صبرشان در برابر نهضت لبریز شده است و اما همان‌طور که در گزارش بالا آمده است، در بسیاری از موارد، جریانات و گروهک‌های خودسر و ضدقانون که تعرض به آزادی‌های مشروع و قانونی مردم نقض صریح قانون اساسی برای آنها امری عادی و طبیعی شده است و اسلام را با استبداد و قانون‌شکنی مرادف می‌دانند،

* روزنامه جمهوری اسلامی، شماره مورخ ۷۵/۱۰/۲۸

به دخالت و تلاش برای برهم زدن مجالس و ایذاء شرکت‌کنندگان و حتی بازداشت تعدادی از برگزارکنندگان پرداختند، اعلامیه‌ها را پاره کردند و حتی نابخردانه و جسورانه به شکستن قاب عکس مهندس بازرگان و آتش زدن آن (در اصفهان) دست زدند!!

یکی دیگر از حرکات زشت و انزجارانگیز مأموران حکومت فیلمبرداری کامل از مراسم در تهران و قم و احياناً شهرستان‌های دیگر بود. لابد هدف از این عمل شناسایی همه شرکت‌کنندگان در مراسم و سندسازی برای تعقیب و آزار آنان و ایجاد مشکلات شغلی و تحصیلی برای آنان در آینده است. ما در اینجا ضمن اظهار تشکر از قاطبه مردم، خاصه جوانان برومندی که در این حرکت ملی و مردمی مشارکت داشتند و در برگزاری مجالس یادبود و بزرگداشت مرحوم مهندس بازرگان پیشگام یا مشوق بودند، به کسانی که خواسته یا ناخواسته آلت دست دشمنان اسلام و ایران قرار می‌گیرند و با برهم زدن این گونه مجالس، علاوه بر پایمال کردن حقوق و آزادی‌های مردم و ایجاد نارضایتی و نفرت در جامعه خوراک تبلیغاتی علیه جمهوری اسلامی فراهم می‌کنند، هشدار می‌دهیم که در رفتار خود تجدیدنظر کنند و با شیوه‌های نسنجیده و نابخردانه علیه نظم و قانون و حقوق طبیعی مردم دست به حمله و جنجال و ضرب و شتم مردم نزنند و خود را بیش از این نزد خدا و خلق روسیاه و ملت را نسبت به اسلام عزیز و مظلوم و انقلاب اسلامی بدبین نمایند. در همین جا از روزنامه‌هایی که با انتشار خبر تهاجم شیمیایی به تالار نگاه این قبیل رفتارها را تقبیح و محکوم کرده‌اند تشکر می‌نماییم.

نهضت آزادی ایران نسبت به اعمال خودسرانه گروه‌های فشار وابسته به نهادهای رسمی و غیررسمی قدرت و نیز به اعمال خلاف قانون برخی از نهادهای رسمی و دولتی شدیداً اعتراض می‌کند و از دولت اکیداً می‌خواهد که به وظایف قانونی خود عمل نماید. در این رابطه، نهضت آزادی اعتراض و درخواست کتبی خود را به مقام محترم ریاست جمهوری، که برای حفظ حقوق و آزادی‌های مردم سوگند یاد کرده‌اند، و ریاست قوه قضائیه تسلیم نموده است.

نهضت آزادی ایران یک بار دیگر به همه مسئولان طراز اول قضائی و اجرایی و نمایندگان مجلس هشدار می‌دهد که این حرکات خودسرانه موجب وهن جمهوری اسلامی و مخدوش ساختن جو انتخابات بوده و قطعاً در راستای منافع ملی نیست و لذا عمیقاً معتقد است که باید با مجازات عوامل ایجاد تشنج و آشوب به این خیمه‌شب‌بازی‌ها خاتمه داده شود.

نهضت آزادی ایران

۲۰ بهمن ۱۳۷۵